

NRO 14024 Kynnefjäll med Kynneälv - Tanum, Munkedal Område av riksintresse för naturvård **Områdesnummer:** NRO 14024 **Områdesnamn:** Kynnefjäll med Kynneälv **Kommun:** Tanum, Munkedal **Kartblad:** 09B SV, 09B NV **Area:** 15250 ha, varav 13613 ha land och 1637 ha vatten **Naturgeografisk region:** 21 a Sydvästra Sveriges kuperade barr- och lövskogslandskap **Kust/havsregion:** - **Regionindelning för sjöar och vattendrag:** Huvudavrinningsområde 112 Enningdalsälven Huvudavrinningsområde 110 Örekilsälven 47 **Agrara kulturlandskapsregioner:** 8, Bohusläns och Dalslands odlingsbygder **Landskapsform:** Bergkullslätt, Sprickdalslandskap **Riksvärde:** **Landskapstyp** **Naturtyp** **Vegetationstyp** **Arter** **Geologi** Skogslandskap Vattendrag Fauna Berggrundsmorfologi Våtmarkslandskap Excentrisk mosse Fukthed Topogent kärr

Värdeomdöme: Kynnefjäll är det mest orörda av Bohusläns höglänta inlandsområden. Landskapsbildningen är storslagen. Karaktäristiskt för området är de glesa hällmarkstallskogarna samt de vidsträckta och av dikning nästan helt orörda myrarna. Våtmarkerna utgörs av ett värdefullt myrkomplex och sumpskogar. Bredmossen på Kynnefjäll är en stor representativ excentrisk mosse med viss värdefull flora. Trästensmossen är ett mångformigt, representativt värdefullt myrkomplex, med en värdefull sumpskog och svagt välvd mosse. I anslutning till Trästensmossen ligger våtmarker vid stora Rotevattnet. Våtmarken är ett mosaikartat komplex med en dominerande högt värderad svagt välvd mosse. Trantjärns mossen är ett myrkomplex med en högt värderad sumpskog. Fågellivet inrymmer flera arter som är närmast unika för länet. Växtgeografiskt utgör Kynnefjäll i viss utsträckning ett stycke norrlandsnatur med ett antal nordligt boreala arter. Kynne älv har flera forsar och fall. Havsöring och lax kan vandra upp i nedre delen av älven. Bottenfaunan i Kynne älv är artrik och sällsynta arter förekommer. Här finns också ett bestånd av flodpärlmussla. Kynne älv och omgivande stränder: Landskapet längs Kynne älv är i hög grad varierande och fångslande. På en sträcka av 11 km från södra Kornsjön till Södra Bullaren sänker sig älven 90 m. Forsarna och fallen är åtskilliga och i hög grad spektakulära. Öringbeståndet utgör en värdefull resurs med mycket stort bevarandevärde. Mer eller mindre orörda biotoper är en stor tillgång för djurlivet i övrigt inom området. Kasebo- Stora Holmevatten- Löv: Området är synnerligen variationsrikt med intakta naturmiljöer av såväl biologiskt som socialt intresse. Till stor del ligger områdets värde i den relativa orördheten. Kulturingreppen har utförts med tydlig hänsyn till naturmiljön och är begränsade. Med visst fog kan man tala om vildmark. De ornitologiska värdena ger området en särställning bland Bohusläns höglänta inlandsområden. **Huvudkriterier:** A, B, C **Stödskriterier:** Naturlighet, storlek, mångformighet, orördhet, representativitet, betydelse för flora och fauna, sårbarhet. **Förutsättningar för bevarande:** Fortsatt kalkning av sjöar och vattendrag och bevarande av vattenkvaliteten. Skogsbruk bedrivs med naturvårdshänsyn, i de mest värdefulla delområdena enligt naturvårdsinriktade skogsbruksplaner, kanalisering av friluftslivet till mindre sårbara och känsliga delar. Värdet kan påverkas negativt av större avverkningar, vägdragningar, bebyggelse eller andra anläggningar inom i övrigt opåverkade områden, åtgärder i och i anslutning till vattendraget, vattenavledning, försurning, friluftsliv i känsliga områden. Inplantering av främmande fiskstammar bör inte ske. Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att 48 områdets hydrologi skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt. Avverkning av sumpskogar, skogar på fastmarksholmar och i kantzoner bör ej utföras. **Säkerställande och internationell status:** Landskapsskydd gäller för mindre område i sydväst i Tanums kommun. Brända mossar, Motjärnsmyren, Bredmossen på Kynnefjäll ingår i Myrskyddsplan. Bredmossen är avsatt som naturreservat. Våtmarker vid stora Rotevattnet är av satta som Naturvårdsområde. Området berör område av riksintresse för friluftsliv FO 6, Kynnefjäll och område av riksintresse för kulturminnesvärden KO 49, Flötemarksön. Enningdalsälven, inklusive Kynneälv uppströms riksgränsen till Norge omfattas av särskilda hushållningsbestämmelser enligt 4 kap MB. Området berörs av Natura-2000 områden (fågeldirektivet samt art- och habitatdirektivet). **Områdets huvuddrag:** Kynnefjäll är naturgeografiskt avgränsat av Bullaresjöarnas sprickdal i väster och

Örekilsälvens dalgång i öster. Den av kulturingrepp mer berörda västliga delen är undantagen från området av riksintresse. Till ansenlig del utgör området en relativt jämn högplåtå som i norr övergår i spricksjölandskap. Branterna i öster mot Örekilsälvens dalgång framträder markant i landskapet. Sjöarna är talrika i området. Det är mest sprickdalsjöar av klarvattentyp och dystrofa myrgölar. Kynne älv med talrika forsar och vattenfall avvattnar Södra Kornsjöns vattensystem, som sträcker sig långt in i Dalsland och Norge och till ansenlig del utanför det som riksintresse avgränsade Kynnefjäll. Älven mynnar i Södra Bullaren. Under 1800-talet var Kynnefjäll av bete och svedjebruk starkt präglat område, där hedar, hållmarker, och mossar dominerade. Kulturmarkshävden upphörde successivt under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. Genom plantering men också spontan invandring av trädarter beskogades området. Tall dominerar starkt, särskilt i höglänta delar och på tunt jordtäckte. Blåbärsgranskogar förekommer i sänkor på förhållandevis djupa, finkorniga jordar. Ansenliga delar av Kynnefjäll täcks av myrmarker, som ofta har karaktären av myrkomplex med kärr- och mossvegetation i mosaikartade mönster. I området Brända mossar och Motjärnsmyren ingår sumpskog, svagt välvda salint påverkade mossar, kärr och fukthedar. Talrika fastmarksholmar är insprängda i myrlandskapet. Bredmossen på Kynnefjälls bergsplåtå har välutbildade strukturer i form av strängar och höljor, laggkärr och kantskog förekommer också. Trästensmossen är ett mångformigt, representativt värdefullt myrkomplex. Här ingår sumpskogar och sluttande och svagt välvda mossar, kärr och fukthedar. I norr ligger Reusdalen, en liten bäckdal i sumpskogsmiljö. I anslutning till Trästensmossen ligger våtmarker vid Stora Rotevattnet. Våtmarken är ett mosaikartat komplex med en dominerande högt värderad svagt välvd mosse. Floran kan betecknas som nordligt präglad med intressanta inslag av västliga och sydliga arter. Växtgeografiskt utgör fjället en säregen brytningszon mellan dessa utbredningsgrupper. Flera mycket hänsynskrävande fågelarter har noterats för området, främst arter bundna till barrskogs-, myr-, och hedbiotoperna. Kynne älv hyser ett rikt öringbestånd. Sik förekommer i sjön Löv. Bäver finns i området och lo uppträder genom mer eller mindre tillfälliga besök. Förutsättningarna för friluftsliv är ansenliga med områdets rikedom på sjöar, strövmöjligheter, bär- och svamprika skogar. Goda tillfällen till naturstudier bjuds. Kynne älv och omgivande stränder: Kynne älv avvattnar Kornsjöarnas sjösystem som efter bohuslänska förhållanden är relativt stort och även sträcker sig in i Dalsland och Norge. Två utloppsarmar från Södra Kornsjön omger Flötemarksön. Här är älven på 49 en del ställen mycket bred och övergår delvis i sjöytor. Vid Hästhagen sammanflyter de bägge armarna. Älven har då genom forsar sänkt sig 4 meter från Kornsjöns 134,5 m.ö.h. Härifrån söker sig älven huvudsakligen genom ett system sprickdalar ned till Södra Bullaren belägen 44 m.ö.h. På sina ställen kan de kantande höjderna nå 30-40 m ovan dalbotten. Hasslanhöljen, Stärkelandshöljen och Busjön är sjöbäcken i detta lopp. Den största nivå-sänkningen, 78 m, sker mellan Busjön och Södra Bullaren med flera forsar och vattenfall. Strax söder om Sundshult har Kynne älv och den anslutande Liverödälven i ett meandrande lopp skurit ned i lösa jordlager. Vegetationen i älvens strandområden är givetvis i hög grad betingad av topografin. På hållmarkspräglade, höglänta partier och på tunna jordar dominerar en torr-frisk tallhed. Låglänta partier och sluttningar som kantar älvfåran är till stor del blandskogsbevuxna med gran, björk, asp och rönn som dominanta trädslag. Viden, al och hägg kan också på sina ställen förekomma rikligt, mera sällan de ädla lövträden. På senare tid har upptagits ett antal hyggen, varav de flesta är granplanterade. På ställen där älven har ett stritt lopp är botten stenig och grusig, i lugnare delar förekommer finsediment, som koloniserats av säv- och vassruggar. På några platser kantas också älven av små starrmader och porsmyrar. Kornsjösystemet är numera kalkat, och pH-förhållandena hålls på en acceptabel nivå. Föroreningarna i sjön är ringa. Inga avlopp tillförs Kynne älv. Det betyder att älven håller ett förhållandevis rent och med avseende på pH välbalanserat vatten. Detta är av grundläggande betydelse för ekosystemet i sin helhet. Sålunda hyser älven en intressant öringstam som inte bara kan betraktas som en tillgång för detta vattendrag utan också kan ge material för utplantering i närbelägna vattendrag i området. Äl har också tidvis förekommit talrikt. Härom vittnar ett flertal ålkistor. Försök

pågår också med utplantering av laxyngel ovanför de större vattenfallen. Ett lyckat resultat skulle innebära ytterligare en kvalitetsresurs i detta hänseende. Ornitologiskt är vattendraget också intressant. Gräsand, knipa och kricka häckar här. Trolig häckning har noterats för grågås. Strömstare är vanlig i forsarna. Med de varierande miljöer som finns utefter älven kan säkert en fågelartlista göras mycket omfattande. Älven är också tillhåll för några bäverkolonier. Botaniskt har älven och dess närmaste omgivningar ett visst intresse, dels genom områden där den pågående markanvändningen varit skonsam och lämnat relativt intakta växtsamhällen, dels genom vissa floristiska förekomster. Bland annat kan nämnas en lokal vid älven nära Valetjärn för dysäv som i Sverige kan betraktas som sällsynt, endast förekommande i sydvästra delen av landet. Nickstarr, en norrlandsart med ett fåtal lokaler i söder, har också rapporterats från området. Andra kärlväxter som förtjänar att nämnas är strandlumner, ormrot, de två arterna av braxengräs, slidstarr och tätört, vilket ger ett begrepp om de skilda miljöerna. Kasebo-Stora Holmevatten-Löv: Nord-sydliga sprickor i berggrunden och parallella ryggar präglar topografin i det centrala området av Kynnefjäll mellan Stora Holmevatten och Löv. Öster om Löv vidtar en flack plåtå. Åtskilliga sprickdalar utfylls av sjöar eller myrmarker. I Stora Holmevatten, som är den största sjön på Kynnefjäll, har korsande spricklinjer skapat en mycket örik sjö med en starkt bruten strandkontur. Inom området förekommer i rikt mått hållmarksytter, tallhedar, sumpskogar, myrar av mossetyp och fattigkärrtyp, myrgölar och klarvattensjöar. Med undantag för området längst i söder är kulturingreppen i detta område av mycket begränsad omfattning. Av skogstyperna är den torra-friska tallheden med lingon respektive blåbär rikast företrädd. Stora ytor särskilt på höjderna och i området öster om Löv upptas av gles hållmarkstallskog med ljunghed och renlavmattor. På sina ställen finns här fortfarande kvar öppen ljunghed minnande om tidigare markanvändning med svedjebruk och betesgång. I fuktigare dalstråk och sänkor förekommer skogskärr med främst björk, 50 men också tall och gran. Spridda förekomster av ek noteras i området, mest i blandskog. De flesta större myrarna är orörda eller obetydligt påverkade av kulturingrepp. Sex av de myrar, som enligt länsstyrelsen och naturvårdsverkets inventeringar klassats som skyddsvärda, är belägna inom området. I de flesta fall är det fråga om myrkomplex där mosse och fattigkärr förekommer mer eller mindre mosaikartat. Kasebomyren kan sägas vara representativ för myrarna i området. Här utgörs den södra delen av en svagt välvd mosse som lutar något åt söder. Tuvor och höljor är välutvecklade på mosseplanet. Höljorna ger prov på både fastmattor, mjukmattor och lösbottnar. I norr vidtar ett mera oregelbundet myrkomplex med tallbevuxna öar. Längst i söder har myren berörts av dikning, sannolikt för skogsplantering. De övriga skyddsvärda myrarna är Store Mosse och Pulsetjärnsmyren i norr samt Märretjärnsmyren, myren öster om Vaktarekullen och Långemyr i söder. De större sjöarna inom området, Stora Holmevattnet, Blötevattnet, Smedvattnet, Löv och Lilla Holmevattnet är alla av klarvattentyp. Provtagningar har visat att de samtliga är relativt försurade. Kalkningar har utförts i området under 1984. Karaktäristiska för området och för Kynnefjäll är också de små, dystrofa myrgölar. Märretjärn och Pulsetjärn är goda exempel på denna myrtyp. Floristiskt finns mycket av intresse i området, även om kärlväxtfloran måste betraktas som artfattig. Dysäv, som är en sällsynt växtart i Sverige, har rapporterats från Stora Holmevatten. Granbräken förekommer väster om Abborrtjärnet. Bägge arter av braxengräs liksom alla de tre sileshårarterna har noterats från området. Linnéa växer på flera ställen i granskog. Tyngdpunkten av det botaniska intresset ligger dock på kryptogamsidan vilket kan förklaras framför allt av de ringa kulturingreppen på senare tid inom området. En vedsvampinventering inom ett begränsat område visar stor artrikedom och ett par för landet mycket sällsynta arter. Det finns anledning att anta att ytterligare och mer detaljerade inventeringar skulle ge ett avsevärt tillskott till artlistorna för området. De skogliga tillgångarna utgör främst tallhed på sluttningar och i anslutning till sjöarna. De jordfattiga höjderna och våtmarkerna utgör skogliga impediment i stor utsträckning. Relativt ringa arealer inom området har hittills berörts av slutavverkning. Gallringar och röjningar har utförts på vissa sluttningar vid Blötevatten och Stora Holmevatten. Från ornitologisk synpunkt tilldrar sig området större intresse än

något annat på Kynnefjäll. Området mellan Stora Holmevatten och Löv är rikt på tjäder som gynnas av de lövblandade barrskogarna av ristyp. Orre förekommer spridd över området, vanligen på myrar och ljunghed. Fiskgjuse häckar på flera lokaler. Storlommen häckar i flera av områdets sjöar. Den kan antas ha varit vanligare förr på Kynnefjäll innan den starka försurningen av sjöarna satte in. Sannolikt kommer den att gynnas av de utförda kalkningarna. Häckning är också noterad för kricka och nattskärna. Ugglorna är talrika inom området. Den låga intensiteten i markutnyttjandet, väglösheten, den ringa frekventeringen och den förhållandevis stora ytan är förklaringen till det rika och intressanta fågellivet. Däggdjursfaunan är ingenstades på Kynnefjäll särskilt väl inventerad. Älg, rådjur, hare och räv är dock allmänt förekommande i området. Friluftslivet har en tydlig koncentration till landstingets gård Kasebo vid Lilla Holmevatten i områdets södra del. En annan viktig punkt för friluftslivet är Friluftsfrämjandets raststuga vid Vaktarekullen. 51 Hogered-Remne: Områdena runt Holmevattnet, Kistetjärnet, och Karlevattnet samt söderut till Äntersjön karaktäriseras främst av hållmarker och hållmarksljunghed. Här finns Kynnefjälls största sammanhängande ljunghedsparti. Landskapsbilden är säregen och storslagen med de öppna, ödsliga vidderna, de många sjöarna och de omfattande ljunghedsarealerna. De senare ger under sensommarens blomning en betagande blomprakt åt landskapet. Viss kolonisation av tall, björk och en sker men igenväxningen går långsamt på dessa ytterst magra hedmarker som idag ligger helt obrukade. Fortfarande finns möjligheter att här uppta ljunghedshävd på gammalt vis med svedjning och efterföljande bete. Märkliga är de ovanligt stora orienteringsrösen, vilka kan ha markerat gamla brukningsgränser. De flesta sjöarna är helt betingade av berggrundsmorfologin. Äntervattnet, Kistevattnet, Stora Rotevattnet och Karlevattnet är typiska klarvattensjöar som utfyller nord-sydligt orienterade sprickor i berggrunden. Holmevatten som har en något annorlunda form är högst belägen, 165 m.ö.h, och omgiven av mer långsamt sluttande marker. Söleputt och Stutögat utgör dystrofa myrgölar inom området. I de sjöar som undersökts har kunnat konstaterats relativt hög surhetsgrad. Floristiskt har området visst intresse. På de öppna markerna intill gårdarna vid Hogeröd växer slättergubben i rikligt antal. Den förknippas oftast med öppna kulturmarker hävdade på gammalt vis. På flera ställen inom området noteras myrar med förekomst på alla tre silesårarterna. Den nordliga vita näckrosen förekommer i Karlevattnet. Dvärgbjörk finns på några få ställen. Den öppna heden är också intressant som fågelbiotop inte minst därför att denna naturtyp med sin specifika artsammansättning är i kraftigt avtagande. Bland annat märks förekomst av orre, gulsparr, hämpling och buskskvätta. Heden är också potentiell miljö för trädlärka, som minskar kraftigt i landet genom ändrad markanvändning. Från sjöarna har bland annat noterats gräsand, kricka, knipa, drillsnäppa, fiskmåsar och fisktärna. Storspov har också iakttagits i området. Sammanfattning: Kynnefjällsmassivet är till stor del skogklätt med dominans av tallskog omväxlande med myrar, öppna ljunghedar och ett flertal sjöar. Kynne älvs dalgång hör till områdets mest natursköna partier. Floran uppvisar flera nordliga inslag. Djurlivet är varierat och representativt för skogslandskapets vegetationstyper. **Anmärkingar:** Länsstyrelsens naturvårdsplan 1979: Tanum, objekt nr 53 Munkedal, objekt nr 1 Tanums generalplan 1979: Området skall skyddas och bevaras för framtiden med hänsyn till vetenskapliga, kulturella och sociala intressen. Munkedals kommunomfattande markanvändningsplan: Kommunen är i huvudsak positivt inställd till att säkerställa de naturvärden som redovisats i länsstyrelsens naturvårdsplan. För fjällområdena vidhålls uppfattningen att genom egen utredning klarlägga om behov finns av förordnande om naturvårdsområde. VMI ID: 09B4C04,05 09B1B01, 09B2B04, 09B3C01, 09B5C01

Referenser: Gustavsson, Molau, Sollerhed, Åhlund, 1978: Kynnefjäll I, II, III Harlén, A. & Höglind, K. 1996. Förslag till samordnat miljöövervakningsprogram för riksintressanta sjöar och vattendrag i Göteborgs och Bohus län. Karvik, G., 1959: Kynnefjäll i Bohusläns Natur. Länsstyrelsen 1979: Natur i Göteborgs och Bohus län Länsstyrelsen 1980: Naturinventeringar 3-5 Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län 1995: vatten i Göteborgs och Bohusläns Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohusläns 1997.

Våtmarksinventering i Göteborgs och Bohuslän. Munkedals kommun 1977: Fysisk riksplanering. Åtgärdsredovisning 52 Munkedals kommun 1983: Kommunomfattande markanvändningsplan Naturvårdsverket 1994, Myrskyddsplan för Sverige. Tanums kommun 1977 : Fysisk riksplanering. Åtgärdsredovisning Tanums kommun 1979: Generalplan Tanums kommun: Gemensamma planeringsförutsättningar 78-82, Bohuslän län.